

לדרוש מחדש את רוח צה"ל

בית מדרש בעקבות יום עיון ופורום מפקדים

את התמונה הזו מצאתי ברשת לפני כמה שנים. היא הצחיקה אותי אז, והיא מעלה חיוך על פניי גם היום. משהו בנעליו של החייל שנח שם, מיטת הקפיצים שמזכירה נשכחות, הקיטבג שתקוע שם למטה. **יש בה מן הממזריות וההומור של חיילים.**

אבל אני גם זוכר שהבדיחה היא על חשבוננו. כלומר שמעבר למשחק המילים על "רוח צה"ל", יש כאן **מעין תמרוד** אזהרה- **על האפשרות שמסמך יישאר אות מתה. סתם חתיכת נייר, או פלקט.**

לפני מספר חודשים זכיתי לקחת חלק בערב לזיכרו של פרופסור **אליעזר שביד ז"ל**. איש מחשבת ישראל ואיש רוח, אבל גם איש חינוך במובנים רבים. בין השאר דיברה בערב אלמנתו, הגברת **סבינה שביד**. ודבר אחד במיוחד מתוך דבריה נצרב בי. היא דיברה על כך שלאחר לכתו, תדמה את כל ספרייתו למדרשת עין פרת. וסיפרה כמה היא שמחה שהספרים נקראים ושנעשה בהם שימוש. **"ספרים שלא קוראים בהם, מתקלקלים", כך אמרה. "תורה שלא מפרשים אותה, מתקלקלת".** כמה פשוט וכמה יפה. וחשבתי לעצמי שזה ככה על כל דבר.

שהמעשה הדרשני והפרשני הוא לא רק מפתח ומחדש, אלא משמר בצורה מופלאה. **מבטיח התפתחות** אבולוציונית בריאה שאינה מחייבת את "החלפת המים" או "תורה חדשה", אלא **בניית גשרים** נדרשים למציאות המתהווה. ובמובן הזה, בדיוק כפי שהיא קבעה שספרים שלא קוראים בהם- מתקלקלים, גם **רוח צה"ל שלא מפרשים אותה, שלא דורשים אותה וממנה- גם היא, מתקלקלת.** כך שהמאמץ ל"הטמעת" רוח צה"ל הוא בעצם הזמנה לשיחה. שיחה דחופה, חיונית, חשובה, נדרשת, במיוחד במלחמה ארוכה.

נזכרתי בכך השבוע ביום עיון "ערכים במשימה" באוגדת איו"ש, ובפורום של מפקדי הצוותים במכללות הצבאיות. בשני הימים היה פאנל מלמד, והרצאות מרתקות, ומה לא. אבל במובנים רבים, **מה שהיה שם הוא בית מדרש. בית מדרש של רוח צה"ל.**

בשני המקומות ראיתי אומץ פיקודי ויושרה מקצועית, יכולת לא מובנת מאליה לקחת את רוח צה"ל ולפתוח עליה וסביבה שיחה בינמדרגית, טעונה, תוססת, כנה. נכונות לקחת אירועים ולנתח אותם, להתווכח עליהם, לעמת אותם עם המציאות.

אבל אולי הדבר החשוב ביותר שלקחתי משני הימים האלה הוא שבית מדרש כזה איננו צריך להישאר רק במסגרת של יום עיון. להפך.

אפשר במובן לדרוש את רוח צה"ל דרך מקורותיה, דרך המילים עצמן, דרך שורשי הרוח והמסורת הערכית שמתוכה נכתבה. אבל לצבא יש גם דרכים משלו "לדרוש". ואם רוח צה"ל מבקשת להיות כוח חי בתוך הצבא, **היא צריכה להידרש דווקא במקומות שבהם הצבא חי את חייו:** בתדריך, בתחקיר, בפקודה, בשגרת הבוקר, בסגירת היום, בשיחה שבין מפקד לפקודיו. כל אלו הם מעשה מדרש במידה מסויימת. מדרש של תו"ל, תפיסות, נהלים, תרגולות ועוד.

גם גזירת משמעויות היא מעשה של דרישה- היכולת "להוריד" את הערך לרזולוציה של נורמה התנהגותית. וכאן, אולי, המדרש מפסיק להיות דימוי והופך להיות פרקטיקה פיקודית.

וזו אינה רק טענה עיונית. מתוך תיאורים של מפקדים בדרג הטקטי עולה שוב ושוב שביחידות, בחטיבות ובאוגדות שהצטיינו, עמדו במשימותיהן, חתרו למגע, פעלו במקצועיות- חזר על עצמו התיאור הבא: זה לא שהגדירו להם משהו שלא אמרו לאחרים. **פשוט דיברו איתם יותר. ודיברו על זה יותר.** כחלק משגרת הבוקר, מסגירת היום, כחלק מהתדריך ומהתחקיר, בשוכבך ובקומך ובלכתך בדרך- מה רצינו לעשות, מה עשינו בפועל, האם לזה התכוונו. **מסתבר שאמידות פיקודיות חדות אינן תחליף לשיח פתוח, ושיח פתוח ורציף אינו תחליף לאמידות פיקודיות חדות.**

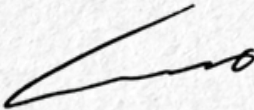
מדוע זה חשוב? מפני שמפקדים יוזמים, מגדילים ראש, פורצים קדימה, לוקחים סיכונים. הצלחות, שגיאות, תקלות- **החיים קורים.** וכך, לאט לאט נפתח פער בין מה שמדברים עליו, למה שלא. בין מה שמוצג למה שקורה. בין מה שנאמר למה שהובן. בין הכוונה למעשה. זו אולי אחת הסיבות, כפי שהתבטא אחד המפקדים, **ש"התרגולת החשובה ביותר במלחמה, היא התחקיר".** לא לשם התחקיר גרידא- אלא עבור השיח שיוליד מסקנות, לקחים, תיאום ציפיות ואמון.

עבור דרך ושיח שחשובים לא פחות מהתוצאה. עבור היכולת לחזור שוב ושוב אל המצפן, לפרש את המציאות לאורו, ולוודא שהיחידה אינה רק יודעת מה נכון לומר, אלא גם מבינה מה נכון לעשות.

מה שהזכיר לי הנחיה שהפיץ לפני מספר חודשים אחד המח"טים לפקודיו. **הוא הנחה את החטיבה ש"רוח צה"ל" היא הבסיס הערכי לכל שיחה מבצעית, פיקודית, ערכית.** הוא עשה יפה ונכון בעיניי.

משום שזו בדיוק אינה "הזדקה" חיצונית של רוח צה"ל אל תוך החטיבה, וגם לא שימוש טקסי במסמך ערכי. זו פעולה פיקודית שמייצרת שפה, מסגרת ומרחב. **היא מאפשרת למפקדי החטיבה לדרוש את הרוח, לעיין בה, לפרש אותה, ולגזור ממנה משמעויות קונקרטריות למעשה הפיקודי.**

זו האחריות שלנו כמפקדים: לא רק להחזיק את רוח צה"ל על הקיר, אלא להבנים אותה אל תוך התדריך, התחקיר, הפקודה והשיחה. לדרוש אותה, לדרוש מעצמנו. **ובכך, ומתוך כך, תתחזק גם נשיבתה.**

תא"ל, סמואל בומנדיל
קצין החינוך והנוער הראשי